

Sveket mot demokratins ideal

Bengt-Åke Wennberg

I en intervju av Stefan Löfvén i Almedalen den 6 juni 2016 försökte sig reportern på samma trix som de tre O:na en gång utsatte den snälle Tage Erlander för. Vi hade då en gigantisk bostadsbrist. O:na frågade vad en familj som behövde en bostad skulle göra. Erlander blev svaret skyldig, vilket O:na mycket väl visste. Det var ingen fråga. Det var ett mordvapen.

Den fråga som nu ställdes var vad en stackars syrisk pojke som flytt till Sverige nu skulle göra eftersom han efter den nya lagen inte fick ta hit sin familj. Frågan föregicks av en gråtmild intervju med pojken. Även om Löfvén kunde argumentera för lagen lyckades journalisten med att demonstrera etablissemangets likgiltighet inför hur de "stora" besluten skapar lidande och svårigheter för den lilla människan.

Det tragiska i historien är att reportrarna ställer en falsk fråga. De vill inte veta något. De vet att frågan inte kan besvaras. Den enda avsikten med frågan är att ställa den svarande i en dålig dager. Detta speglar en inställning till "etablissemanget" som nu sprider sig över hela Europa och världen. Detta missnöje ger utrymme för populisterna och diverse personer som vill

göra sig bemärkta i debatten genom att ställa de ansvariga i ett löjets skimmer, anklaga dem för korruption, presentera orealistiska lösningar eller som vill plädera för en återgång till "det gamla och välkända" som den enda lösningen på våra nya problem.

Samma strategi användes mot polischefen i en intervju i Aktuellt angående mäns tafsande på kvinnor, under bland annat festivaler och dylikt. Svaret från polischefen var att han tyckte att kvinnor då skulle anmäla sådant. Genom att de gjorde det, skulle man enligt honom, inom polisen få en bättre statistik på var det händer, när det händer och hur det går till. Men det som kvinnorna är ute efter, är inte att förbättra statistiken, utan att brotten klaras upp där och då, och att de förhindras här och nu. Det vet reportern.

Den statistik polischefen efterlyser kommer bara i ringa grad att leda till att det går att gemensamt förstå, åtgärda och förebygga problemet "tafsandet". Att bevaka samhället så hårt att tafsandet inte sker är exempelvis inte en realistisk möjlighet. Vi vet också att straffskärpningar har ringa effekt. Frågan som ställs är därför inte möjlig att besvara inom ramen för existerande kunskap och kunskapsbildning.

Tafsandet är av en för kvinnan synnerligen kränkande handling. En aspekt av denna kränkning är att handlingen till-ingen-gör kvinnan. Den fråga som polischefen inte kan besvara är varför sådana handlingar förekommer och vad samhället och polismakten kan göra för att se till att de begränsas. Ett skäl till denna oförmåga är att handlingen ingår i ett större interaktivt skeende. Detta större interaktiva skeende är havet i bilden. Det finns ingen fast punkt utanför detta hav där någon enskild människa, som exempelvis en polischef eller en forskare, kan ställa sig, för att få en rättvisande och sannfärdig bild av vad sker i havet, och varför det händer, som händer.

Orsaken till detta är att den enda möjligheten att förstå havet är att se det "inifrån". Detta beror i sin tur på att de interaktionerna som bildar havet skapas av samspelet mellan autonoma individer. Dessa individer styrs inte av någon överordnad kraft eller lagbundenhet. Kunskapen om vad som händer i havet kan därför inte samlas enbart genom statistik. Den måste kompletteras genom att samtala med dem som skapar havet och därför kan upplysa om det interaktiva skeendets natur, det vill säga hur det blir som det blir när man gör som man gör. Inom vetenskapen kallas det kunnande individen då vinner, för ett "praktiskt kunnande". Jag menar då inte främst ett tekniskt praktiskt kunnande, som exempelvis hur man lagar mat, utan

vad vi som individer lär oss om människans natur genom att delta i livet och mötas i havet.

Eftersom "tafsandet", uppträder på många olika sätt, på många olika platser och i många olika konstellationer så kan inte ett enskilt fall ge oss tillräcklig kunskap om hela bilden. Den som söker en kunskap om tafsandets natur måste istället med hjälp av kunskap om varje enskilt fall och genom kontakt med de berörda gissa sig fram, för att få en idé om både det enskilda fallet, de stora strömningarna och om eventuella samband. På vetenskapligt språk kallas en sådan process för **abduktion**. Vill man sedan i praktiken med hjälp av denna kunskap motverka och förebygga tafsandet får man från den position man har, göra olika interventioner och samfällt pröva sig fram för att se vad som fungerar och vad som inte fungerar.

Det verktyg som finns tillgängligt för att utifrån varje enskilt fall förstå det interaktiva handlandet och med denna förståelse som grund gemensamt åtgärda det som händer, är språket, samtalet och diskurserna. Den vetenskap som behandlar språket är retoriken. Det är då, enligt José Luis Ramírez, inte främst en fråga om konsten att övertyga, utan om konsten att lyssna, och genom lyssnandet få ett grepp om det sociala fenomen, i detta fall tafsandet, som man vill förstå.

Men de utsagor man lyssnar på får då inte vara meningslösa. De måste ge en sådan information om "havet", så att andra som inte var med kan förstå det. Informationen som ges måste alltså ha en sådan karaktär att den kan utnyttjas för att andra – och vi alla – gemensamt skall kunna åtgärda det som behöver åtgärdas.

För den som lever i en föreställning om att det interaktiva handlandet bestäms av hur världen och samhället har ordnats av olika vertikala överheter, från Gud Fader själv och nedåt, så är det rimligt att den som tillfrågas riktar sina informationer och synpunkter uppåt. Denne talar då om behov som inte blivit uppfyllda, risker som inte blivit undanröjda, moraliteter som inte uttalats, bestraffningar och belöningar som inte utdelats, resurser som inte har ställts till förfogande osv. Vissa sätter sig i överhetens ställe och föreslår olika lösningar, program, insatser, sådant att tänka på, ledarskapsstilar etc. En del vill göra revolution och ta makten själva.

Allt detta skulle vara gott och väl om de som engagerar sig hade ett gudomligt förstånd och förstod varför det blir som det blir, och dessutom på något magiskt sätt kunde förmå berörda att göra något åt det. Så är det naturligtvis inte. Vi måste välja ett helt annat perspektiv.

”Tafsandet” är något varje enskild man väljer att göra. Männen som kollektiv är inte styrda av likartade yttre påverkbara faktorer som vi andra skulle kunna kartlägga och förstå oss på. Var och en man är unik.

”Tafsandet” är heller inte isolerade företeelser som ”bara” händer i vissa grupper och görs av ”speciella” människor. ”Tafsandet” knyter an till kulturen. Det interaktiva handlandet uppstår, sprider sig, förändras och dör ut på ett sätt som vi i dag saknar tillräcklig kunskap om. På grund av denna okunnighet kan etablissemanget inte svara på frågor om vad den enskilde och utsatte medborgaren skall göra. Genom att inte kunna svara på dessa frågor visar man sig okänslig för dem, som man enligt vår demokratiska tradition egentligen är till för.

Mitt huvudargument är att det interaktiva handlandet först kan förstås genom samtal och berättelser från de som simmar i ”havet”. Men då duger inte vilka berättelser som helst. Utsagorna måste ha karaktären av berättelser som gör det möjligt för andra att sätta sig in i vad som förekommit och se liknelser – analogier – med detta och vad man själv känner till. Berättelserna måste sedan genom ytterligare samtal omsättas i gemenskapande handlingar genom vilka man tror sig om att påverka det önskade och frambringa det önskade.

Låter detta orealistiskt och idealistiskt? Så hörs det inte i mina öron. Jag bygger resonemangen på det som många författare och filosofer beskriver som den kristna, västerländska och humanistiska demokratiströmningen. Det handlar då inte om en doktrinär kristendom utan en kristendom som utgår från den gyllene regeln: Gör inte mot andra, det som inte ni vill att de ska göra mot er. Gör mot andra som ni vill att de ska göra mot er! Eller i den mer välkända formuleringen: *Allt vad ni vill att människorna skall göra er, det skall ni också göra dem.*

Detta bud har i västerlandet transformerats från religionen in i det sekulära samhället. Det politiska budskapet formulerades på sin tid av Lincoln i hans Gettysburgtal. Talet var enligt Nationalencyklopedin, egentligen ett kort anförande (ca två minuter), som hölls 19 november 1863, fyra månader efter slaget vid Gettysburg, när en ny kyrkogård för de stupade togs i bruk. Det centrala temat var att krigets offer gällde friheten och de demokratiska idealen. Talet avslutades med den ofta citerade förhoppningen om att styrelseskicket ”av folket, genom folket och för folket” skulle bevaras och kunna försvaras. Det är på denna punkt som missnöjet nu sprider sig. Demokratin har svikit sina ideal.

Den västerländska traditionen utgår således inte från att någon auktoritet eller politisk församling skall bestämma över folket "för folkets bästa". Ingen församling eller auktoritet kan veta vad detta bästa är. Om man faller undan för sådana krav – vilket är mer regel än undantag – och accepterar en sådan styrning, skapas ständigt nya tragedier för den "lilla" människan. Det räcker med att se sig om i världen för att konstatera detta.

Det demokratiska ideal som vi i vår generation har vuxit upp med är istället att insikterna måste växa fram från folket, det vill säga i samtal och överläggningar med varandra utifrån vars och ens kunskap om "havet". Först därefter kan de omvandlas till åtgärder och gemenskapande handlingar.

Originaltext

<https://www.bengtharry.me/?p=2571>